

Uitdagende bijdragen, maar geen handboek narratief onderzoek

Hilde Lauwers*

D.J. Clandinin (Ed.), Handbook of narrative inquiry. Mapping a methodology. London: Sage, 2007, 693 pagina's, € 106,00.

Toen in 2006 het *Handbook of narrative inquiry* werd aangekondigd, keek ik met ongeduld uit naar de publicatie ervan. De redactie werd bovendien verzorgd door de gerenommeerde dr. Jean Clandinin, een pionier in het narratief onderzoek. Sinds een tweetal jaren verricht ik onderzoek binnen deze onderzoeksbenadering, maar inzicht krijgen in de theoretische en methodologische benaderingen bleek een moeizame onderneming. Ik was dan ook zeer benieuwd hoe de redacteur het handboek zou vormgeven en invullen.

Het handboek wordt op de achterflap voorgesteld als het eerste alomvattende en interdisciplinaire overzicht van de methodologische ontwikkelingen binnen het veld van de narratieve studies. Dit is een erg ambitieuze doelstelling. Sinds een twintigtal jaren is narratief onderzoek sterk in opmars. Een beperkte zoektocht levert een overweldigend aantal artikelen, conferenties, onderwijsprogramma's en boeken op. De term 'narratief onderzoek' herbergt een zeer divers en gecompliceerd onderzoeksveld, waarin verschillende benaderingen en uitgangspunten voorkomen. Daarnaast is narratief onderzoek zo populair dat het een containerbegrip dreigt te worden, dat alles en niets betekent. De grote aantrekkingskracht van narratief onderzoek, onder andere bij beginnende onderzoekers, is waarschijnlijk een gevolg van de idee dat narratief onderzoek gemakkelijk hanteerbaar is wat betreft onderzoeksontwerp, -uitwerking en -rapportage, in elk geval hanteerbaarder dan zogenaamd moeilijkere kwalitatieve onderzoeksbenaderingen als bijvoorbeeld fenomenologie of grounded theory. Narratieven of verhalen behoren immers tot het dagelijkse taalgebruik, en worden in onze 'interview society' gewaardeerd (overgewaardeerd?) (Atkinson & Silverman, 1997).

In haar voorwoord waarschuwt de samensteller Jean Clandinin onderzoekers echter dat narratief onderzoek meer is dan het vertellen van verhalen, en dat daarentegen alle onderzoeksfasen in narratief onderzoek uitermate complex zijn. Complexiteit is dan ook het sleutelwoord in dit handboek.

De complexiteit vertaalt zich al bij de samenstelling van het boek. In de inleiding schetst Clandinin de hamvraag waar ze voor stond, namelijk: 'What's in, and what's out?' Het onderzoeksveld van het narratief onderzoek is immers erg breed, en de grenzen zijn onduidelijk. Clandinin erkent het probleem, maar komt zelf niet verder dan een pragmatische oplossing. Auteurs die hun werk omschrijven

* Hilde Lauwers is historica en bereidt momenteel haar doctoraat voor in de pedagogische wetenschappen aan de Universiteit Gent. Ze verricht haar onderzoek aan het Onderzoekscentrum Kind & Samenleving. E-mail: hlawwers@k-s.be.

als narratief onderzoek konden worden opgenomen. Zij die zich niet tot het narratief onderzoek 'bekenden' en hun onderzoek omschreven als bijvoorbeeld interpretatief of etnografisch, hoewel ze volgens Clandinin toch duidelijk kenmerken vertonen van narratief onderzoek, werden niet opgenomen. Het gehanteerde criterium levert echter geen eenduidige onderzoeksbenadering op. Het concept narratief onderzoek wordt namelijk door verschillende onderzoekers anders ingevuld, onder andere omdat ze vertrekken van verschillende epistemologische, ideologische en ontologische opvattingen. De meesten zijn het er wel over eens dat narratief onderzoek 'de ervaring' bestudeert. Sommigen, vanuit een poststructuralistische benadering, argumenteren dat narratieve onderzoekers niet de *'lived experience'* onderzoeken, maar veeleer de *'lived textuality'*. Anderen zien de opdeling minder scherp en beschouwen 'ervaringen' en 'verhalen' niet als tegengesteld. De betekenisgeving van ervaringen gebeurt volgens hen door het verhalen. In die zin is het verhalen van een ervaring een belangrijk, zelfs onlosmakelijk aspect van die ervaring. Ervaring kan dus worden bestudeerd als een verhaald en geleefd fenomeen, maar ook in de verhalen die men vertelt over de geleefde ervaring. Volgens Clandinin situeert het theoretische debat over wat narratieve onderzoekers nu precies bestuderen, zich rond deze tweedeling, namelijk: *'lived experience as a storied phenomenon'* of *'stories people tell about their experience'*.

Het handboek is opgedeeld in zeven delen, die samen 24 bijdragen bevatten van 32 auteurs. Ik loop hier heel summier de verschillende delen langs.

Deel I, 'Locating narrative inquiry', bevat twee hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk, 'Locating narrative inquiry historically' (S. Pinnegar en J.G. Daynes), schetst geen historisch overzicht van de groei en bloei van het narratief onderzoek, maar beschrijft een aantal keerpunten die onderzoekers kunnen doorlopen om tot narratief onderzoek te komen. Het is een erg herkenbare weg die de auteurs schetsen. Werken met verhalen van mensen, luisteren naar hoe zij hun ervaringen en visies verwoorden, roept veel vragen op, met name over de relatie tussen onderzoeker en onderzochte, over de (on)mogelijkheid van woorden als data, over het particuliere en het algemene, en over wat kenbaar is en wat niet in de sociale wetenschappen.

Het tweede hoofdstuk van de redacteur zelf en coauteur J. Rosiek tracht het narratief onderzoek te schetsen aan de hand van de grensgebieden met andere onderzoeksbenaderingen als postpositivisme, marxisme, kritische theorie en poststructuralisme. De auteurs maken de lezers er attent op geen naïef objectivistisch overzicht te verwachten, onder andere omdat de auteurs zelf behoren tot het narratieve onderzoeksveld en dus geen toegang hebben tot 'a stance outside of the history of the field' (p. 37). Ze verantwoorden wel heel duidelijk hun keuze voor een deweyaanse definitie van ervaring, namelijk dat ervaring altijd door cultuur gemedieerde ervaring is (zie ook Biesta & Miedema, 2001: 137). Het is vanuit deze definitie dat ze verschillen en gelijkenissen aanduiden met de andere onderzoeksbenaderingen. Deze twee hoofdstukken dienen als theoretische inleiding op de rest van het handboek. Als opening voldoen ze echter niet helemaal. In enkele volgende hoofdstukken vinden we betere, meer 'klassieke' inleidingen, in

de zin van een schets van de historische evolutie en de positionering binnen het veld van het kwalitatief onderzoek (zie de artikelen van Lyons en Riessman).

Deel II bevat bijdragen over onderzoek dat vertrekt van *'telling stories'*. Achtereenvolgens komen de volgende thema's aan bod: historisch onderzoek, psychoanalyse, autobiografie, pedagogiek, ontwikkelingspsychologie, kunst en narratieve methodologie, en levensverhaal.

Deel III bevat bijdragen van onderzoek dat vertrekt van *'living stories'*. In vier hoofdstukken wordt de praktijk van het narratief onderzoek toegelicht. Behandeld worden: de onderzoeksrelatie, visuele methodieken en onderzoek met kinderen, actieonderzoek en levende verhalen.

Deel IV krijgt als titel mee *'Narrative inquiry in the professions'*. Het behandelt het beroep van leerkracht, verhalen over en in organisaties, *'acted narratives'*, en psychotherapie.

Onder deel V vinden we drie hoofdstukken terug die *'moeilijke'* onderzoeksgroepen bespreken: namelijk jonge kinderen en etnische minderheden.

In deel VI komen de ethische kwesties en de representatie aan bod. En in het laatste deel ten slotte worden in twee hoofdstukken toekomstige ontwikkelingen geschetst. Eerst behandelt N. Lyons de mogelijke invloed van narratief onderzoek op praktijk en beleid. Zij geeft bovendien een helder historisch overzicht van het narratief onderzoek.

In het allerlaatste hoofdstuk publiceren J. Clandinin en S. Murphy een geredigeerd interview met enkele ervaren narratieve onderzoekers, te weten Elliot Mishler, Don Polkinghorne en Amia Lieblich. Deze onderzoekers geven hun visie op het onderscheid met ander kwalitatief onderzoek, op de gebruikte methodologie, op de gewenste kwaliteiten van een narratief onderzoeker en op ethische kwesties. Ze doen dit op een vrij concrete manier, zij het niet altijd erg diepgaand.

Dit beperkte overzicht maakt al duidelijk dat er moeilijk een rode draad te vinden is in dit handboek. Narratief onderzoek is een onderzoeksrichting die erg individueel wordt ingevuld, de positie van de onderzoeker wordt in meer of mindere mate geëxpliciteerd in het onderzoeksverloop en de rapportage, en dat vertaalt zich ook in de hoofdstukken in dit handboek: iedere auteur heeft in zijn of haar bijdrage narratief onderzoek op een eigen manier opgevat.

Zowel de kwaliteit als de opzet van de artikelen is erg verschillend. Voor het artikel over het historisch onderzoek werd bijvoorbeeld een beroep gedaan op pedagogie, terwijl er binnen de geschiedschrijving interessantere auteurs zijn die werken met narratieven. Sommige artikelen beschrijven één of meer onderzoeken, andere zijn reviewartikelen van bestaande literatuur. Zo is het hoofdstuk over het onderzoek met kinderen (Bach) toegespitst op de directe onderzoekspraktijk, terwijl het hoofdstuk van Boje over levende verhalen meer weg heeft van een filosofisch vertoog (bijvoorbeeld *'How is it that polyphonically dialogized tellings interanimate with stylistic, chronotopic, and archetechnic dialogisms?'*, p. 349).

De onduidelijkheid over wat je waar kunt vinden in het boek wordt versterkt door de soms vage, zij het poëtische titels van de hoofdstukken. *'My story is my living educational theory'* van Jean McNiff gaat over actieonderzoek. In *'Acted narra-*

tives. From storytelling to emergent dramas' van Cheryl Mattingly wordt inderdaad het 'actie-element' in narratieven benadrukt, maar dat het hier onderzoek betreft over ziekte en zogenoemde herstelverhalen wordt pas duidelijk in de tekst.

Dit leidt ertoe dat *The handbook of narrative inquiry* in feite geen handboek is. De lezer wordt niet bij de hand genomen op zijn of haar zoektocht door dit onduidelijke onderzoeksveld. Het handboek biedt geen *status quaestionis* van het narratief onderzoek. De hoofdstukken worden niet afgesloten met 'further readings', noch met een samenvatting van de belangrijkste onderzoeksvragen. Een betere eindredactie of duidelijkere richtlijnen voor de auteurs hadden misschien meer eenheid kunnen brengen in deze artikelenbundel.

Een ander belangrijk euvel is het gebrek aan zelfkritiek. Belangrijke narratieve onderzoekers als Sara Delamont en Paul Atkinson, die zich regelmatig kritisch uitlaten over narratief onderzoek, werden niet opgenomen. Voor een algemener, genuanceerder en kritischer overzicht kan ik verwijzen naar het speciale nummer van het tijdschrift *Narrative Inquiry* ter gelegenheid van zijn vijftienjarig bestaan (2006, jrg. 16, nr. 1), en een reflectie hierop van Brett Smith (2007, jrg. 17, nr. 2). Ik wil nog wijzen op twee (kleinere?) gebreken. Het boek stelt zichzelf voor als internationaal, terwijl meer dan 80% van de auteurs uit de Angelsaksische wereld (Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Canada) komt. Indien men uitpakt met het internationale karakter zou men toch iets meer diversiteit mogen verwachten. Ten slotte lijkt de index op het eerste gezicht erg uitgebreid en gedetailleerd (achttien pagina's), maar blijkt die bij nader inzien niet of nauwelijks geredigeerd te zijn. Trefwoorden zijn rechtstreeks uit de artikelen genomen, en verwijzen dus meestal ook maar naar één artikel. Dit instrument kan je dus maar gedeeltelijk helpen in het doorzoeken van het boek.

Betekent al deze kritiek nu dat het boek het niet waard is gelezen te worden? Waarschijnlijk heeft de titel 'handbook' verwachtingen geschapen, die niet werden ingelost. Indien de titel van het boek 'Thought-provoking contributions to the methodology of narrative inquiry' (of iets in die zin) was geweest, dan zou het beter de lading hebben gedekt. Want wat er gebeurt in de narratieve studies is fascinerend en spannend. De contrasten die er zijn, maar ook de mogelijke verbanden en gelijkenissen, maken dit onderzoeksveld uitdagend. De vage grenzen wijzen erop dat er nog veel ruimte is om te groeien. En dat wordt allemaal duidelijk in het boek van Jean Clandinin. Want aandacht hebben voor de narratieven, voor de persoonlijke ervaring, voor de perspectieven en de subjectiviteit van mensen is niet louter een postmodern aardigheidje. Met narratieve studies wordt een directe relatie aangegaan met mensen, en leren we op een meer complexe en genuanceerde manier de door hen verwoorde ervaringen begrijpen.

Literatuur

Atkinson, P.A. & Delamont, S. (2006). Rescuing narrative from qualitative research. *Narrative Inquiry*, 16(1), 164-172.

- Atkinson, P.A. & Silverman, D. (1997). Kundera's immortality: The interview society and the invention of the self. *Qualitative Inquiry*, 3(3), 304-325.
- Biesta, G. & Miedema, S. (2001). Pragmatisme. In P. Smeyers & B. Levering (Eds.), *Grondslagen van de wetenschappelijke pedagogiek: modern en postmodern* (pp. 130-149). Amsterdam: Boom.
- Smith, B. (2007). The state of the art in narrative inquiry: Some reflections. *Narrative Inquiry*, 17(2), 391-398.